

მწყმისი

მე ვარ მწყმისი კეთილი: მწყმისმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდვის ცხოვართათვის. (იოან. 10—11).

ვპოვე ცხოვარი ჩემი წარწყმედული. ესრეთ იყოს სინარული ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. (ლუკ. 15—4).

მოვედით ჩემდა ყოველნი მასურადნი და ტვირთ-მძიმენი და მე განგისვენო თქვენ. (მათ. 11—28).

ქრისტე აღსდგა!

ქრისტეს აღდგომისა გაგომ.

(საუბარი ხერსონის მთავარ-ეპისკოპოსის ინოკენტიისა).

წმ. ანბროსი მედიოლანელი, როცა საუბარს იწუებს ქრისტეს დაბადების შესახებ, ამბობს, რომ ამ დროიდან დღე თან-და-თან მატულობს და მასთან ერთად ძლიერდება სულიერი ნათელი, რომელმაც ამოაშუქა ბეთლემიდან და თავისი ძლიერი სხივები მოჭყინა მთელ დედამიწასო. ჩვენც, ჩვენის მხრით, მძანო, დატყუებულნი შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ქრისტეს აღდგომის დრო არის ის ხანა წლი-

სა, როცა მთელი ბუნება ახლდება და იღვიძებს სამთრის სიცივისაგან. როცა „ტ ა მ რ ი ს ფ ა ნ ჯ რ ი დ ა მ“ შესცქერი გაზაფხულს, უნებლიეთ ხედავ მასში მომასწავებელ ნიშანს, რომლითაც ბუნება ეოველ წლობით ეგებება ჯოჯოხეთისა და სიკვდილის დამორგუნველს—მაცხოვარს. ქრისტეს ჯვარცმა და ვნება მოხდა გოლგოთასე ერთხელ, ვინაიდან მაცხოვარი მსოლოდ ერთგვის მოკვდა; ხოლო სასინარულო შედეგნი ქრისტეს აღდგომისა ეოველთვის მეორდება, ვინაიდან ქრისტე, რომელიც აღსდგა მკვდრეთით, აღარა მოკვდეს (რომულ. 6, 8). მაცხოვარს შეემლო მომკვდარყო და აღმდგარყო წლის სხვა რომელიმე დროსაც; მაგრამ აღსდგა, სახელდობ, მაშინ, როცა მთელს ბუნებას შეუძლია მიეგებოს მას (მაცხოვარს) თავისი განახლებულის სახით.

ღიად, მართლაც, ვისი მიეგებება უფრო შეჭყფერის ბუნებას თავისი განახლებული სახით?—თუ ბუნებაში მისი მეფის—ჯოჯოხეთის დათრგუნვის შემდეგ კიდევ დარჩა რაიმე წესი, თუ სამთარს ეოველთვის თან მოსდევს გაზაფხული, ეოველივე ამაებს ანიჭებს ბუნებას მსოლოდ ის, რომელიც არის ცხოვრების მომნიჭებელი, მეორე ადამი, რომელმაც, კადწევიტა რა აღესოცა ცოდვები ზირველი ადამისა, მაშინვე, მისი შეცოდების შემდეგ, აღილო ხელში ის კვერთხი მთავრობისა, რომლის აღება აღარ შეემლო ჩვენს უბედურს მამათ-მთავარს. ავრეთვე, თუ ბუნება შემდგომ მრავალი მოკლე დროებითი განახლებისა, გაზაფხულის და ზაფხულის მეოხებით, ოდესმე იხილავს თავის თავზე გაზაფ-

ხულს, რომელიც ეოველთვის თავის დროზე იწეება, შეიმოსება ხოლმე ედემის მშვენიერებით, ეოველივე ამას ახდენს მასსში არასხვა რაიმე ძალა, არამედ ის, რომ უფალმა თავისი სისხლით ჯვარიდგან განსწმინდა მთელი დედამიწა და ბუნების ეოველივე არსებას მიანიჭა ძალა განახლებისა და უკვდაობისა. და ამიტომაც ბუნება ვალდებულია უმეტესად მიეგებოს თავისი აღდგომით მაცხოვარს, რომელმაც თავისთან ერთად აღადგინა ეოველივე, როგორც კალობს წმიდა ეკკლესია. ბუნების აღდგომისა და ქრისტეს აღდგომის მორის არის კავშირი არა მარტოდროით, არამედ საქმითაც. ბუნება ახლდება ესლა დროებით, ვინაიდან აღსდგა დღეს მისი აღმდგენელი—მაცხოვარი, და ამის გამო იგი აღსდგება ოდესმე საუკუნოდ.

ასეთი დამოკიდებულება გაზაფხულსა და ჩვენს დღესასწაულობასა მორის აორეცვებს, მმანო, ამ დღესასწაულის სინარულს და გაზაფხულის სიმშვენიერესაც. ადგომა უფლისა უფრო სასინარულო ხდება ჩვენთვის, როცა თვალწინ ვიდგენთ, რომ ქრისტეს აღდგომას დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო კაცთა ნათესავისათვის, არამედ ქრისტეს აღდგომის ძლიერება ვრცელდება მთელს ბუნებაზედაც. გაზაფხულს ენიჭება რაღაცა სადმერთო სახე, აქედგან ცხადია, რომ ბუნების განახლება წარმოსდგება იმავე არსებისაგან, რომლისაგანაც წარმოსდგა ჩვენი სულიერი განახლება; ცხადათ ვხედავთ, რომ ბუნების განახლებაც არის ნათევი გოლგოთის გამოხსნისა. ამის შემდეგ ეველასათვის ცხადი უნდა იყოს, როდესაც ეკკლესია კალობს, რომ

ქრისტეს აღდგომით განარებულია „ცა და ქვეყანა და უფსკრული.“ ჭეშმარიტად რომ აღდგომა ქრისტესი მსოფლიო დღესასწაულია, ვინაიდან გოლგოთასზე, მოციქულის სიტყვის-საებრ, მოხდა შერიგება ღმერთსა და ქვეყანასა შორის.

მაგრამ, ძმანო, ეს მსოფლიო მშვიდობა აგუპორდება ჩვენ, თუ არ ვეცდებით, რომ ეს მშვიდობა დავიძვედროთ ჩვენს გულში! ჩვენს გარშემო ყოველივე ახლდება და ჩვენ კი ისეთნივე დავრჩებით, როგორებიც ვიუავით, თუ არ ვეცდებით, რომ განვახლდეთ. აბა, შესედეთ ბუნებას: დადგა გაზაფხული მთელი დედამიწისათვის, ყოველივე ჭკვავის და მშვენიერდება, ხოლო გამხმარი ხეები ესლაც შიშველნი და საზარელი სახანავები არიან და თავისი სახით აუშნობენ ბუნების სიმშვენიერეს. ასეთივე არიან ცოდვილთა სულნიც: იგინი, გამხმარ ხეების მსგავსად, მაშინაც შევდარნი იქნებიან, როცა კი ყოველივე განახლდება. ამიტომაც ედემში ყოველივე ღვთის სასიამოვნოდ უნდა იუკეს მორთული, წინააღმდეგ შემთხვევაში ცოდვილებს ისე მოუპურობიან, როგორც ეპურობიან მებაღეები გამხმარ ხეებს, ესე იგი მათ მოსჭრიან და დასწვენ ცეცხლში.

ამიტომ საჭიროა, ძმებო, რომ წინ-დაწინვე უსათუოდ განვახლდეთ, ვსუათ სასმელი ცხოვრებისა, აღვივსოთ ღვთის მადლით, ვიწყოთ კეთილი ნაყოფის მოტანა; საჭიროა აქვე აღვსდეთ, რომ იქ არ მოკვდეთ საუკუნო სიკვდილით!

სოციერთი საერო ჟურნალ-გაზეთების უნებლიეთ შეცდომათა გამო.

დიდი ხანი არ არის, რაც საერო ჟურნალ-გაზეთებმა ერთი კეთილი საქციელი შემოიღეს. საქმე იმაში მდგომარეობს, რომ უველა ეს ჟურნალ-გაზეთები ამ ბოლო ხანს, საეკლესიო დიდი დღესასწაულების გამო თავიანთ მკითხველებს მოუთხორობენ ხოლმე ამ დღესასწაულთა ისტორიას, მათ მნიშვნელობას და დოღმატიურ სწავლა-მოდვრებას. ეს საქციელი სწორედ რომ კეთილი და პატიოსანია. მაგრამ, სამწუხაროდ, ამ სადღესასწაულო მოთხოვრებათა ავტორები ხშირად ისეთ შეცდომაში ვარდებიან, როგორი შეცდომაც მოუვიდა ერთ გრაფინიას. ამ გრაფინიამ ერთ ოჯახში ქეთუობისა და დროს გატარების დროს უურადდება მიაკცია ერთ ქმაწვილ კაცს, რომელმაც ეს გრაფინია მოხიბლა თავისი მშვენიერი თამაშობით, ოხუნჯობით და სიმღერით. ეს ახალგაზდა კაცი იყო სემინარიამი კურს დამთავრებული, მაგრამ მღვდლად კურთხევაზე უარს ეუბნებოდა. როცა გრაფინიამ შეიტყო ამ ქმაწვილის ვინაობა, ძლიერ შეებრაღა იგი და მოინდომა, რომ მისთვის შუამდგომლობა გაეწია მღვდელ-მთავრის წინაშე. გრაფინიას ბევრი არ დაუკვიანებია, იგი ეტლით მიბრძანდა მღვდელ-მთავართან.

— რაზე მობრძანებულხართ, ბ. გრაფინიავ, ჭკითხა მღვდელ-მთავარმა.

— ერთი თხოვნა მაქვს, მეუფეო, და სრული იმედი მაქვს, ამ თხოვნას შეიწყნარებთ და კიდევ აღმისრულებთ, მოახსენა გრაფინიამ.

— რა თხოვნა გაქვსთ? ჭკითხა მღვდელ-მთავარმა.

ქრისტე კლდე!

აღდგომას შენს, ძრისჭე მაცხოვრებელს, ანგელოსნი უვალადებენ ცათა შინა და ჩვენცა ქვეყანასა ზედა ღორს მყენ წმიდითა გუჟითა დიდებად შენდა.

ძრისტე აღსდგა მკვდრითა სიკვდილითა სიკვდილისა დამთრგუნველი და საფლავების შინათა, ცხოვრების მიმნიჭებელი.

აღსდგეონ ღმერთი და განბნინიდ უოველნი მტერნი მასნი, და იელტოდენ მოძულენი მისნი, პირისაგან მისის.

მითარცა მოაკოდენ კვამლსა, მოაკოდენ და ეთარცა ცელიი ჩადნის წინაშე კრესლსა.

მსრეთ წარწყმდენ კოდვიონი პირისაგან ღვთისა და მართადნი იხარებდენ.

მეუ ახს დღე, ჩომელ ქმნა უფლმან, ეიხარჯდეთ და ეშეგდეთ ამას შინა.

— თქვენ ევარქიაში, მოახსენა გრაფინიამ, არის ერთი სემინარიელი, რომელსაც, კაი ხანია, რაც სწავლა დაუმთავრებია სემინარიაში, მაგრამ მღვდლობის მიღებას კი ვერ ღირსება.

— თქვენ საიღამ იცნობთ ამ სემინარიელს? ჰკითხა მღვდელ-მთავარმა გრაფინიას.

— ამას წინეთ, მოახსენა გრაფინიამ მღვდელ-მთავარს, მე მიპატიჟებული ვიყავი ერთ ოჯახში ვახშამზე. ამ ვახშამზე ის სემინარიელიც იყო. მან თავისი თამაშობით, ოხუნჯობით და სიმღერით ყველა იქ დამსწრე პირთა ყურადღება მიიზიდა. მან სიცილით დაგვჩოცა თავისი მოსწრებული ოხუნჯობით და თამაშობის დროს მშვენივრად ასრულებდა «დერიჟორის» მოვალეობას. ამ სემინარიელმა თავისი საქციელით, თითქმის, ყველა მანდილოსნები მოხიბლა. ბრაღია, თქვენო მეუფებავ, რომ ამისთანა ნიჭიერ კაცს მღვდლობის ადგილი ვერ უშოვია და უკიდურეს სიღარიბეშია. იმედი მაქვს, ჩემს შუამდგომლობას პატივსაცემთ.

ჰმ, დაფიქრდა მღვდელ-მთავარი ჭბოლოს უპასუხა გრაფინიას: კარგი, თქვენი თხოვნა იქნება აღსრულებული...

გრაფინია სრული დაიმედებული შინ წაბრძანდა. მეორე კვირას ადგილობრივ ევარქიის უწყებებში, სხვათა შორის, გამოცხადებული იყო შემდეგი: «**№№** სემინარიელი (რომლის კურთხევასაც შუამავლობდა გრაფინია) შეუფერებელი ყოფა-ქცევისა გამო სრულიად დათხოვნილ იქმნა სასულიერო უწყებიდან».

როდესაც ეს ამბავი შეატყობინეს გრაფინიას, იგი ძლიერ გაკვირდა და ვერ მიხვდა, რომ მისი ქება ამ სემინარიელისათვის დამამცირებელი და წინააღმდეგი იყო!..

როდესაც გუდღასმით კითხულობ კაცი ზოგიერთ საერო ქურნალ-გაზეთთა მსჯელო-

ბას ქრისტეს შობის, მისი აღდგომის, ამაღლების, სულის წმიდის მოსვლის, მოციქულთა ჭმთავარ მოწამეთა დღესასწაულების შესახებ დოღმატიურის მხრით, სწორეთ ამ გრაფინიას სემინარიელისათვის შუამდგომლობა გაგონდება. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ამ გაზეთების ზოგიერთ თანამშრომლებს განგებ კი არ მოსდით ესეთი შემცდარი მსჯელობა ხსენებულ დღესასწაულების შესახებ, არამედ ეს შეცდომა ხიხინება იმითი, რომ მათ კარგად შესწავლილი არა აქვთ საღვთის-მეტყველო საგნები და ჩვენი სარწმუნოების დოღმატები. ამ უცოდინარობის გამო იგინი ხშირად სულ სხვა მნიშვნელობას აწერენ ზოგიერთ დღესასწაულებს და თავისებურად განმარტებენ!.. ჩვენ საჭიროთ არ მიგვაჩნია ჩვენი ნათქვამის დასამტკიცებლად დავასახელოთ ზოგიერთი საერო ქურნალ-გაზეთების შემცდარი აზრი საეკლესიო დიდ დღესასწაულების შესახებ, ვინაიდან ამაზე ბასი ძლიერ შორს წავგიყვანდა.

ჩვენის მხრით ხსენებული ქურნალ-გაზეთების რედაქციებს ურჩევთ ამ საქმეში მიბაძონ ქურნალ «კვალი»-ს რედაქციის მშვენიერ და განივრულ საქციელს. ამ ქურნალის რედაქციას საეკლესიო დღესასწაულების აღწერის დროს მოჰყავს სადმერთო წერილის ნამდვილი სიტყვები და ამიტომაც იგი არასოდეს შეცდომაში არ ჩავარდება. შეიძლება მწერალმა მშვენივრად იცოდეს ფელეტონების და მეთაური წერილების შედგენა, მაგრამ ჩვენი ეკლესიის დოღმატების შესახებ, როგორც ჩვენში იტყვიან ნოდემე, ერთი «ინჩი»-ც არ იცოდეს.

ჰედაგოგიური შენიშვნები სამრევლო სკოლის მასწავლებელთა საუკუნადღებოდ.

(წერილი მეშვიდე).

ვისაც ცოტათი მაინც თვალ-ყური უდევნებია ჩვენებური სახალხო სკოლებისათვის, ის უმეტესად შენიშნავდა, რომ რუსული ენის სწავლება, ბევრგან ამ გვარ სკოლებში, უფრო ამ უკანასკნელ დროში, წამების გზაზედ არის დაყენებული. ხშირად გაიგონებთ ბევრს ისეთს უკუღმართობას რუსული ენის სწავლების შესახებ, რომელიც არა თუ სპეციალურად მომზადებულ მასწავლებელს, არამედ იმასაც არ ეპატიება, ვისაც პედაგოგია თვალითაც არ უნახავს. დღეს იშვიათი მოვლენა არ არის იმისთანა ამბები, რომ ზოგნი, ვადაბირების გზაზედ დაყენებული მასწავლებლნი, ჩვენებურს სოფლის ბავშვს სკოლაში შემოსვლის დღიდანვე რუსულად აწყებინებენ წერა-კითხვას, ზოგი კი ქართულ რუსულ წერა-კითხვას ერთსა და იმავე დროს ასწავლიან, ამ უცნაურს ხერხს სწავლებისას, რასაკვირველია, მოჰყვება არა საკვირველი შედეგი—ბავშვი წლის განმავლობაში ვერც სამშობლო ენაზე სწავლობს წერა-კითხვას რიგიანად და მით უფრო ვერც უცხო ენაზე იგნებს რასმე—ქართულ სიტყვებს ნახევარს რუსული ასოებით და ნახევარს ქართული ასოებითა სწერს—ბაბილონის ზრეულობა სწორედ ამასა ჰქვიან. ვინ მოსთვლის ყველა იმ ცუდს შედეგს, რომელიც მოსდევს უცხო ენის უკუღმართად სწავლებას. ეს უკუღმართობა ესმის ყველას, ვისთვისაც სკოლა არ შეადგენს განყენებით საგანს თანაგრძნობისას, არამედ—საშვილი-შვილო, სასისხლ-ხორცო საქმეს, რომლისთვისაც ტანჯვით და ოფლით ნაშოვარს გროვს არ ჰზოგვენ და შვილების ბედს და უბედობას სკოლას არწმუნებენ.

უცხო ენის სწავლებას პირველ დაწყებით სასოფლო სკოლებში, რაც უნდა ბევრი ღონისძიება ვიხმაროთ, დიდი სარგებლობის მოტანა არ შეუძლიან—ხშირად ეხედავთ ამისთანა მაგალითს, რომ ბავშვს, სკოლაში შექმნილი ორიოდ რუსული სიტყვა, რაკი ცხოვრებაში საფარჯიშო მოედანი ვერ უპოვია, მალე დაეიწყებია—და მამასადამე მისთვის უსარგებლოდ შექმნილა. საკვირველიც არ არის

მოველოდეთ დიდს და კარგს შედეგს მცირედის მიზნისაგან. თუ ჩვენი მიზანი, ჩვენი ამოცანა მართლ იმაში მდგომარეობს, რომ ბავშვს უცხო ენაზე მართლ თუთიყუშური ყბედობა ეასწავლოთ, რასაც ზოგი მასწავლებელი თავის გამოსაჩენად უკვე ცდილობს, მეტს ვერც შევძენთ მათ, ვინც არის ჩვენი ერის მომავალი. ცხადია, რომ ამ გვარი საქმის გაუგებლობა, მცირე მიზანი, აფუჭებს ყოველგვარ ჰკვიანურ საქმეს. ენის ცოდნის სარგებლობა ბევრს ძალიან ცუდად ესმის—უცხო ენის შესწავლის სარგებლობა მდგომარეობს თუთაბოლო და უაზრო ყბედობაში კი არა, არამედ ამ ენის აზრის და სულის გაცნობაში. ეს არის უმთავრესი და უპირველესი მიზანი უცხო ენის შესწავლისა; ეს მაღალი მიზანი ისე უნდა იყოს დაყენებული და წარმართული, რომ ამ მიზნისადმი მისაღწევად მიღებული საშუალებანი არაოდეს უღაროს და მატყუარს გზას არ უნდა მიმართავდეს და არც უნდა ეძებდეს უპირატესობას, თავისთვის სხვა ამ გვარივე მაღალი მიზნის საზიანოდ.

უცხო ენის უდროოდ სწავლების დაწყება აჩერებს ყმაწვილის გონებით გამოფხიზლებას, წესიერს განვითარებას, ამიტომ რა გასაკვირველია, რომ ჩვენი სახალხო სკოლების უფროს განყოფილების მოწაფეები ვერ იჩენენ შესაფერისს გონება-გახსნილობას, განვითარებას. რუსების ცნობილი პედაგოგი უშინსკი ამბობს—ბავშვს რომ უცხო ენის სწავლება დააწყებინოთ, როდესაც დედა-ენაზე კარგად ვერც კი კითხულობს—განა ეს სწავლის სურვილის დასაწყისშივე მოკვლა არ იქნება? ყველა ხალხის წარჩინებული ძეგლი თუ ახალი პედაგოგები სულ იმ აზრისანი იყვნენ და არიან, რომ ვიდრე უცხო ენის სწავლება დაეწყებინებდეთ ბავშვს—საჭიროა საფუძელიანად შეეასწავლოთ სამშობლო ენა და როცა ბავშვი ცოტათი თუ ბევრად გაიმართება სამშობლო ენაში, დედა-ენაზე წერა-კითხვაში, მაშინ შეიძლება ბავშვს უცხო ენის სწავლება დაეწყებინოთ—მხოლოდ ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს, რომ ყოველივე სწავლის გადაცემა უცხო ენის სწავლების დროს ასე უნდა იყოს დაწყებული, რომ ბავშვს ყოველთვის შეეძლოს ჰქონდეს ნამდვილი, ცხადი და სწორი წარმოდგენილობა სასწავლო საგანზე—მხოლოდ ამ ნაირი შეგნებულად შესწავლა რუსული ენისა არა ორ არ ანებს ქართულ ენას, არამედ ძირველ დაეხმარება მის წარმატებასა და აყვავებას.

სამართლიანად ამბობს ჩვენი ცნობილი, პატივცემული პედაგოგი ი. ს. გოგებაშვილი, რომ ამ რიგზე დაყენებული სწავლება მოზარდ თაობას შემოქმედებითს ძალასაც გაუძლიერებს, ენის ალლოსაც განუვითარებს, სახსოვარსაც განუმტკიცებს, შედარებითი ნიჭსაც უფარჯიშებს, რადგანაც ყოველს ნაბიჯზედ უცხო ენას აღარებს. დედა-ენასთან და უხსნის მათ-შორის მსგავსებასა და განსხვავებასა, ენის ბუნებას ღრმად შეათვისებინებს და ორკეცს ნამდვილ მეტყველებას მიანიჭებს» (ძირითადი უკულმ. გოგებაშვილისა გვ. 36).

პირველი ეარჯიშობანი უცხო ენაზე ყოველთვის უნდა წარმოებდეს ბავშვის მიერ უკვე ცნობილ მასალაზედ, ამიტომ რომ არ დავატანოთ ძალა ბავშვის გონებას, რომ ის ერთსა და იმავე დროს იძულებული არ იქნას, თავისი ყურადღება დაანაწილოს ორს უცნობ საგანს შუა, რის გამო გამოწვეული სუსტი ყურადღება უწლის ბავშვს სასწავლო მასალის აღვილად და ჩქარად შეთვისებას. აგრეთვე, რომ სწავლების დროს მუდამ მიეყვით პედაგოგიურს თანდათანობას, იმ პედაგოგიურს კანონს, რომელიც ამბობს, გაღადი ცნობილამ—უცნობზეო—საჭიროა პირველადვე შევასწავლოთ ბავშვს მხოლოდ ის ფორმები უცხო ენისა, რომლის მსგავსი მოიპოვება სამშობლო ენაში. შემდგომი კი, როცა ბავშვი ცოტათ თუ ბევრად შეისწავლის ლექსიურად საგნების, მოქმედების, თვისებათა და სხვის სახელებს, შეისწავლის უცხო ენაზე წერა-კითხვასაც, შეიძლება მიექცეს მასწავლებლის ყურადღება უცხო ენის სწავლების დროს იმ ფორმებს და წესებსაც, რომლითაც უცხო ენა განირჩევა მშობლიური ენისაგან—აგრეთვე უცხო ენის შესახებ კანონის დადგენის დროსაც შედარებითი მეთოდით დედა-ენასაც უნდა მიექცეს შესაფერისი ყურადღება. რუსული ენის სწავლება ჩვენ სკოლებში, მაშინ იქნება წარმატებითი გზაზედ დაყენებული, როდესაც ამ საგანს ასწავლიან ბავშვებს თვალსაჩინოდ. კომენსკი ამბობს, რომ სიტყვები უნდა ისწავლებოდეს მხოლოდ საგანთან, ნივთებთან შეერთებით, ხმაღს აქვს გარედ ქარქაში—ხის გულს—ქერქი, კანიხიღს—ნაჭუჭი—ღინიღს ყიდულობენ—გადააქვთ ბოჭკებით, ტიკებით. რა არის სიტყვაო, თუ არა სამოხელი, გარეთი კანი—საგნისა თუ რომელიმე ნივთისაო, მაშასადამე, განაგრძობს კომენსკი, როდესაც და რომელ ენასაც

უნდა ვასწავლიდეთ, თითქმის სამშობლო ენის სწავლების დროსაც—კი, აუცილებლად საჭიროა თვალსაჩინოდ ეფრენებდეთ შეძლებისა და მოხერხების გვარად ყველა საგნებს, ნივთებს, მოქმედებებს, რომელთა სახელსაც ვასწავლით; აგრეთვე საჭიროა და სასარგებლო, რომ მოწაფეებსაც შეეძლოს გამოხატვა სიტყვებით იმისი, რასაც ისინი ჰხედვენ, ისმენენ, შეეხებიან—ერთის სიტყვით, რომ ენა, რომელსაც ბავშვი სწავლობს, უნდა გაიხსნას, განვითარდეს მუდმივ მეტყველებასთან ერთად. ამ ნაირად, ამბობს კომენსკი, შეიძლება დავადგინოთ ამ ნაირი კანონი—ვისაც როგორც ვსმის, გავგება, იმნაირად ეჩვევა ლაპარაკსაც, მეტყველებასაც—პირიქით ვინც რაზედაც ლაპარაკობს, უნდა კარგად ესმოდეს და გაეგებოდეს კიდევ. არაღის ნება არ უნდა მიეცეს ლაპარაკისა იმ საგნის შესახებ, რაც მას არ ვსმის, ან არ შეუძლიან გამოთქვას, რადგანაც ვისაც თავისი აზრის გამოთქმა არ შეუძლიან, ის ჰგავს ანდრიანტს, გამოქანდაკებულ სახეს და ვინც ყბედობს უთავოლოდ, შეუფენებლად—ის თუთიყუშია, ჩვენა ვზრდით მომავალ თაობას, აღამიანებს და უნდა ვსცდლობდეთ გავზარდოთ ისინი ისე, როგორც სასარგებლოა მომავალი თაობისათვის—ეს შეიძლება მხოლოდ მაშინ, თუ უცხო ენის სწავლების დროს, განსაკუთრებით პირველ დაწყებით სკოლებში, მუდამ სიტყვა და საგანი, საგანი და სიტყვა იელიან სწორის ნაბიჯით.

ჩვენებურ სოფლის სკოლებში რუსული ენის შესასწავლებლად, განსაკუთრებით დასავლეთ საქართველოში, თითქმის რამდენიც სკოლაა, იმდენი სხვა და სხვა ხელსამძღვანელოები არსებობს. აქ იპოვით ეოლპერის წიგნებს, ბუნაკოვისას, ბარანოვისას, პუციკოვიჩისას, უშინსკის «родное слово», ეოლოტოესკისას, შესანიშნავ პედაგოგის შესანიშნავ «კურს»-საც, გოგებაშვილის წიგნსაც და კიდევ სხვას. ერთის სიტყვით მეტი არ იქნება ვსთქვათ, რომ, რაც ჩვენსა და რუსულ საყმაწვილო მწერლობაში რუსული ენის შესასწავლად სახელმძღვანელო წიგნები კი მოიპოვება, მოწონებული იყო მთავრობისაგან თუ არა მიინც—და მაშასადამე სასარგებლოა თუ მავნებელი ჩვენებურ სკოლებისათვის, სადაც მთავრობა ვალდებულია ყურადღებას აქცევდეს, როგორც სხვა საგნის, ისე სახელმწიფო ენის რიგიანად შესწავლასაც, ყველას ამ გვარ წიგნებს, ვამბობ, ბაზარი აქვს ჩვენებურ

სკოლებში—და ამას თუ რა შედეგი მოჰყვება, მგონია, ყველასათვის ცხადი იყოს, არ ვიცი, რამდენად ბრმა უნდა იყოს და უფიცი მასწავლებელი, რომ ბევრ ამნაირ წიგნების უფარგისობას ვერ ხედავდეს ჩვენებურ სკოლებში—პირიქით ბევრი ზემოხსენებული სახელმძღვანელოთაგანი ახლა რუსულ სახალხო სკოლებშიდაც არ იხმარება სახელმძღვანელოდ, სასწავლო წიგნად. ასეთი შესარიშნავი პედაგოგის წიგნი, როგორცაა «русское слово» —უშინსკისა, ისიც ამ ჟამად უარგისად არის ცნობილი რუსულ სახალხო სკოლებში და ჩვენში კი ისეთ სამაგალითო სკოლებშიდაც კი ხმარობენ მას სასწავლო წიგნად, სადაც ვარჯიშობენ და სწავლობენ გაკვეთილების მიცემას ახალგაზდა მომავალი სოფლის მასწავლებლები. ჩვენებური სოფლის სკოლის მასწავლებლებში ერთობის, ერთის მიზნისადმი, ერთობილას, შეერთებულის ძალით მისწრაფების მაგიერად, სამწუხაროდ, ამ ჟამად ბაბილონის კოშკის შენებას ეხედავთ—ამისთანა არეულარევა, რასაკერეველია მასწავლებლების მიზეზია და არა სხვისი. ჩვენ სკოლებში სახელმწიფო ენის შესასწავლად საჭიროა განსაკუთრებული, ადგილობრივ ნიადაგზე აღმოცენებული და პედაგოგიურად შემუშავებული სახელმძღვანელო წიგნი. ამისთანა წიგნი დღეს, ჩვენდა სასიამოვნოდ შორს საქმეარი არა გვაქვს. დღეს ცოტად თუ ბევრად შეგნებულმა მასწავლებელმა, არა თუ გამოცდილებიდან, ისეც იცის, რომ «русское слово», შედგენილი ჩვენის პატივცემულის პედაგოგის ი. გოგებაშვილის მიერ, არის საუკეთესო სახელმძღვანელო წიგნი რუსული ენის სწავლებლისათვის ჩვენს სკოლებში; მხოლოდ ეს წიგნი არის სამოსწავლო მთავრობის მიერ მოწონებული სასწავლებელ წიგნად ჩვენებურ სკოლებში, მიუხედავად ამისა ბევრი ჩვენი სოფლის მასწავლებელი, რომელიც დიდად პასუხის მგებელია, როგორც მთავრობის, ისე საზოგადოების წინაშე, ამ ღირსოვან წიგნს ყურადღებას არ აქცევს. აქ უნდა შევნიშნოთ, რომ ბაბილონის გოგებაშვილის წიგნი შედგენილია თანახმად სამოსწავლო ოლქის მხრუნველის მიერ გამოცემული სასწავლო გეგმის მოთხოვნილებებისა, ყველა მასწავლებელმა უნდა იცოდეს, რომ ეს გეგმა, რომელიც მოწონებული და დამტკიცებული იქმნა ნამესტნიკის მიერ 13 იანვარს 1881 წელს, წარმოადგენს სოფლის სკოლებისთვის საკანონმდებლო წიგნს, პედაგოგიურად საგულისხმირს, სადაც რუსული

ენის შესახებ მასწავლებელი იზოვის საუკეთესო რჩევას. ეს ხსენებული გეგმა ბევრი მასწავლებლის მიერ უყურადღებოდ არის მიტოვებული, მაშასადამე საკანონმდებლო წიგნის უარ ჰყოფა, შეადგენს კანონის დარღვევას და თუ ეს ასეა, როგორი მასწავლებელი უნდა იყოს ის, რომელიც თავის მოწაფეებს უჩვენებს მაგალითს საზოგადო კანონის უარ ყოფისას, დარღვევისას? ეს მკითხველისათვის მიგვიჩნდება.

ლ. ბოცვაძე.

პედაგოგიკის ისტორიიდან

ბავშვების აღზრდა რომში

(დასასრული ქრისტეს წინა დროის პედაგოგიკის ისტორიისა).

პლუტარხი (50—120 წელს ქრისტეს შემდეგ) შესანიშნავი ნასწავლი პირი იყო. იმან დასწერა თხზულება: «de puerorum educatione» («ბავშვების აღზრდა»), რომელშიაც აღზრდის შესახებ გაატარა ძველი ბერძნული შეხედულებანი, დამყარებულნი **ზომის** და **ჭანძრვის** იდეალზედ. პლუტარხის აზრით; სამსპირობას აქვს დიდი მნიშვნელობა აღზრდის საქმეში. ეს სამი პირობა არის: **ბუნება**, **სწავლება** და **განჯამება**. კაცის ბუნება, მოკლებული განათლების სხვისა, თავის-თავად ბრმაა, —მარტო სწავლება, თუ ბუნებასთან არ არის შეერთებული, არაა საკმარისი, ვინაიდან მიზანს ვერ მიაღწევს; არც ვარჯიშობა სრული, თუ მას ხელს არ უწყობენ ბუნება და სწავლება. მიწის შემუშავებისათვის საჭიროა კი ნიადაგი, კი მიწის მუშა და კი თესვა. ესევე ითქმის აღზრდის შესახებ; აქაც კარგმა ნიჭმა კარკი მწრთენელი უნდა იმოვოს და კი თესვა —სწავლა მიიღოს. უპატრონოდ დაგდებული მინდორი, თუნდაც ძლიერ კი ნიადაგის მქონებული იყოს, გავერანდება. ესრედ ილუბება ნიჭი, ღვთის ანაბარად დატოვებული, მოკლებული მწრთენელსა და კი სწავლასა.

დედამ თვითონ უნდა აწოვოს შვილსა და ან, თუ თვით არ შეუძლია ამ მოვალეობის შესრულება სხვა და სხვა მიზეზებისა გამო, უნდა აღმოარჩონ

კეთილ-ზნობიანი ძიძა; ბავშვს აგრეთვე უნდა უშოვნონ კეთილ-ზნობიანი ამხანაგები. წინააღმდეგ შემთხვევაში ბავშვი გამოვა ზნობით დაცემული. ბავშვი აღრევე უნდა შეაჩვიონ სადა, მარტივს ცხოვრებას, აარიდონ ფუფუნებას, გულის წყრომას, უნდა შეაყვარონ სიმართლეს და შეაძულონ სიცრუე. მშობლებმა უნდა აჩვენონ შვილს კეთილი მაგალითები; მათი მიბადებით ბავშვი კეთილს შეიყვარებს. ცემა-ტყეპას, წყრომა—გაჯაერებას და მუქარას არ შეუძლია ბავშვს სიმართლეს და სიკეთეს შეაყვარო.

ბეჯითობას სწავლაში ბავშვი შეეჩვევა დარიგებით, ჩაგონებით და არა ცემითა და სასტიკი მოპყრობითა. ცემა და სასტიკობა ბავშვს სრულიად შეაზიზღებს სწავლას და ბეჯითობასა, სხეულის ვარჯიშობანი, გიმნასტიკური მოძრაობანიც ძლიერ ჯრკია ბავშვის ტანმრთელობისათვის. ლიტერატურულ ნაწარმოებთა შესწავლის შემდეგ ახალ-გაზღობას ფილოსოფიაც უნდა შეასწავლონ. ფილოსოფია გვასწავლის ჩვენ, თუ რა უნდა გვაყვარდეს და რა უნდა გვეძულდეს, რაა ჭეშმარიტება და რაა სიცრუე; — ის გვასწავლის ჩვენ სიმდაბლეს ბედნიერების დროს. სულის სიმტკიცეს უბედურობის დროს. კაცი ყოველის ღონისძიებით უნდა ცდილობდეს ღვათებას და ემსგავსოს. ღვათება ყოველად სრული არსებაა, — მასშიარ მოითხოვება არც რისხვა და არც შური, — კაცი კი ცოდვილი არსებაა. იმან უნდა შეიგნოს თავისი თავი, გაიცნოს თავისი ხსიათი, და ცდილობდეს შეძლებისა და გვარად ღვათებას და ემსგავსოს.

მაგრამ არც ფილოსოფიას და არც კერძო პირების სწავლა-მოძღვრებას არ შეეძლო რომი ეხსნა დაღუპვისაგან.

თეთ „სტოიკების“ სწავლა-მოძღვრების მიმდევარნი არ ცდილობდენ შეეთანხმებიათ სიბყეისთვის საქმე, სტოიკების აზრით, კაცი უნდა ცდილობდეს შეიძინოს საბრძნე, შეიგნოს ღვათებრივი და კაცობრივი და თვისი ცხოვრება, კერძო ინტერესები მსაფლიო კანონს, მსოფლიო ჰარმონიას შეეთანხმოს, კაცი გონიერი არსებაა და ამიტომ უგნურობას და თავხედობას უნდა ერიდებოდეს. უმთავრესა მიზანი კაცის სიცოცხლისა არის კეთილ-სათნოება; ჯანმრთელობა, სიმდიდრე, დიდება არ შეადგენენ კაცის ბედნიერებას და არიან ჩქარა წარმავალნი: მათი მოხპარება ასეც შეიძლება და ისეც, სასიკეთოთაც

და საზარალოდაც. კმაყოფილება კაცის ბედნიერებას არ შეადგენს: ის არის ვნებითი და არა მოქმედებითი მდგომარეობა სულისა. როგორც ვნებითი მდგომარეობა სულისა, კმაყოფილება ზნობის ენერგიას აძინებს და თითქმის ჰკლავს. კეთილ-სათნოიანი კაცა არ ეძებს არც სამდიდრეს და არც ქება-დიდებას; იმას თავის გულში ჭ სულში, თავისს სულიერს ბუნებაში უძევს—ბედნიერება, შინაგანი სიკეთე.

სტოიკების სწავლა მოძღვრების მიმდევარი იყო ფილოსოფოსა სენეკა, კაცა ფრიაა განათლებული დი ამასთანავე საშინელი პირმოთენე, ფარისეველი. სენეკა თავის დროს საუკეთესო პედაგოგი იყო. იმას სურდა ახალთაობის გონიერი აღზრდის მეოხებით ზეაღედგინა რომის დაცემული საზოგადოებრივი ცხოვრება. აი რასა სწერს თავის დედას სენეკა: «საშინელი სნეულება ჩვენი დროისა—ზნობითი ხრწნილება შენ არ შეგხვებია. შენ თვალს გიბრძნეებდნენ არა ძვირფასი ქვები და სიმდიდრე, არამედ უმაღლესი კაცობრივული სიკეთენი. შენ აღზრდილი იყავი თანახმად ძველის ცხოვრების მკაცრი და კეთილი ჩვეულებისა; ამისათვის შენ არ ბადიდი საშინარს ახალს ცხოვრებას. შენ არა გქონდა რა სასიბრძნეო შენის ბავშვების წინაშე ისე, როგორც აქეთ სხვა მედიდურ და უსულო ქალება. კეთილ-სათნოება შეადგენდა შენს საუკეთესო სამკაულსა». ცხადად სჩანს აქ მოყვანილი სიტყვებიდან, თუ როგორ უსაყვედურებს სენეკა მედიდურს და უსულო დედებს, რომელნიც არ სცდილობდნენ შეიღები რიგინად აღეზარდათ.

მაგრამ ამო იყო ქადაგება და მოძღვრება რომის საუკეთესო მწერლებისა და პედაგოგებისა. ცხოვრება თავის რიგით და წესით მიმდინარეობდა, რაც უფრო და უფრო წინ მიდიოდა გონებითი განვითარება რომისა, მით უფრო და უფრო იხრწნებოდა მისა ზნობითი ცხოვრება. ისტორიკოსის შლოსერის თანახმად, უნდა ვთქვათ, რომ ზნობითი ხრწნილება რომისა რადი იყო შედეგი მისი გონებითის აღყვავებისა. მიზეზი ზნობითის დაცემასა ქვეყნის სიმდიდრე-ქონების უთანასწოროდ განაწილება იყო. ასეთმა ქანებრემა უთანასწორობამ ორს დიდ ნაწილად გაჰყო რომის ერი. ერთს ნაწილს სილატაკის და ულუკვა-პურობის გამო მუდამ ცრემლი დიოდა იმ დროს, როდესაც მეორე ნაწილი სიმ-

დიდრის გამო სიცოცხლით სტკებოდა. ერთს ხველი ჰურის ლუკმა საქმელად არ ჰქონდა და მეორე იმევე დროს ათასი და ათი ათასი თუმნობით ხარჯავდა თითო სადილზედ. მდღეები ეძლეოდნენ ნაყროვანებას, ფუფუნებას და უყვარდათ სხვა და სხვა გასართობნი საშუალებანი. გრძობიერობა, სხვა და სხვა ენებებთან შეერთებული, მდიდრებს უღვიძებდა მადას ახალ-ახალი სიამოვნებისას, სიტკობებისას. განწირდნენ ბუნების წინააღმდეგნი მოქმედებანი, რომელთ სახელის ხსენებაც კი საიტიცხაა. საცოდაე ყმებს სასტიკად ეპყრობოდნენ. მათის ხორციით შადრევანში მყოფ თევზებს ჰკვებავდნენ, — მოხუცებულა ყმა მიჰყავდათ ერთს კუნძულზედ, რომელიც მდინარე ტობრის შუა გულში იყო და აქ სტოვებდნენ. უპატრონონოდ და უშემწეოდ დაგდებული მოხუცებული შიმშილით ჰკედებოდა ამ კუნძულზედ... უმაღლეს წოდებას სარწმუნოება აღარ ჰქონდა, — მხოლოდ მდაბიო ხალხი იყო ერთგული ღმერთებსა. რომის «პანთეონში» იყო შეკრებილი მთელის ქვეყნის კერპები, და რომელი ერთად თავის კერპებთან სხვა ერის კერპებსაც ხედავდა და ამიტომ გული აუტრუვა სარწმუნოებაზედ და აღარ სწამდა ღმერთებს არსებობა. თვით ქურუმები (жрецы) ერთმანერთს რო შეხედებოდნენ, შეცინებდნენ იმის ნიშნად, რომ ერთმანერთათვის ეთქვათ, ხალხს როგორ ეატყუებთო. სარწმუნოების დაცემასთან ერთად განწირდა საშინელი უსამართლობა; არაიენ იყო მოყვარული სიამართლისა და სამართლისა. ქალებმა ხომ სულ დაივიწყეს სენიღისი და პატიოსნება. ერთს ქმარს ქალი არ სჯერდებოდა და ჰყავდა ხშირად ათი, ოცი და ოცდა ათი ქმარი. უკანონოდ შობილების რიცხვი გამრავლდა; ბავშვის ხოცვა და ან სხვის კარზედ მიკდება ჩვეულებრივ მოვლენად გადაიქცა. ბევრი საშოშივე უსაობდა ჩასახულ ბავშვს სიცოცხლესა, რომ მშობიარობის დროს ტყვილით თავი არ შეეწუხებია. ცოლ-ქმური კავშირი შეიძულეს, ბავშვებს, ამ მომავალ მოქალაქეებს, ზიზლით უცქეროდნენ დედები... ისაობდა ოჯახობა, საფუძველი სახელმწიფოსი და საზოგადოებისა. —

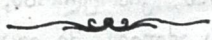
ამასთანავე ერთად მთელი ერი რომისა მოიცვა უკიდურესის უიმედობის შავმა ღრუბლებმა, — სასოწარკვეთილებამ მისი სული და გული შეხუთა და რალაც შიშში ჩააგდო. ცრუ მარწმუნეობამ დაიჭირა

სარწმუნოების ადგილი, — თუმცა ხალხი ზნეობით იყო დაცემული, მაგრამ მის გულში როდი მამკვლარა შეცნება თვისის ასეთი მდგომარეობის უვარგისობისა, — განათლების, ზე-ადგომის სურვილი კიდევ ბეჭუთავდა კაცობრიობაში, მაგრამ ყველა კი ღარწმუნებული იყო, რომ კაცობრიობას თავისთავად, თავის საკუთარის ძალებით თავის ხსნა არ შეუძლია, ყველას სჯეროდა, რომ საქირა ზე-ვარდამო შევლა, ზეცით მოსული წინასწარმეტყველი, ამ წინასწარმეტყველს კიდევ მოელოდნენ, — «მესიების» რიცხვი გამრავლდა; მოელოდნენ შობას არა ჩვეულებრივის ყრმისას (ვირგილი) — ხალხანობას თვლი აღმოსავლეთისკენ მიეპყრო; იქიდან ელოდნენ ახალი მზის გამობრწყინებას. სწორედ ამ დროს, როდესაც ია ასეთ უნუგეშო მდგომარეობაში იყო ხალხანობა, როდესაც ის მოგვაგონებდა მდიდრად მორთულ კუბოში ჩადებულ კაცის უსულო გეგმა და ლეშა, მინდორზედ არწიების საქმელად დაგდებულს, დეკემბრის ოც-და-ათხს ბეთლემში მთვარიანს ღამეში გაისმა ცაში სანატრელი ხმა ანგელოზებისა «დიდება მაღალთა შინა ღმერთსა და ქვეყანასა ზედა მშვიდობა და კაცთა შორის სათნოება». ამ ხმამ ახარა ქვეყანას დაბადება ცით მოვლენილის წინასწარმეტყველისა, რომელსაც უნდა ძირეულად შეეცვალა კაცობრიობის ცხოვრება და დაემყარებია ის ახალს საფუძველზედ. აღმოსავლეთში გამოჩენილმა არაჩვეულებრივმა ვარსკვლავმა წარმართების მოგვებს ახარა იესოს დაბადება. წარმართობამ მას თავყანი სცა თვისის წარმომადგენლების, მოგვების პირით.

იშვა ძე ღვთისა იესო, და დადგა ახალი ხანა კაცობრიობის ცხოვრებისა. ძველი აღთქმის ბნელი რწმუნება ახალი აღთქმის ახალ განმაცხოველებელ რწმუნებად შეიცვალა. შეიცვალა აგრეთვე ბავშვების აზღრდის საქმეც ქრისტიანობის ზედ-გავლენის ქვეშე.

ილ. ფერაქე.

(შემდეგი იქნება).

ახალი მსხვერპლი მატეუარა სოფლის ექიმისა.

(წერილი ღორეშიდამ).

თუმცა ამ ცოტა ხანში ბევრნაირ ბოროტებას მოელო ბოლო, მაგრამ ბევრის მოსპობა კი ჯერეთ დიდს მხნეობასა და მეცადინეობას თხოულობს მთავრობის მხრით. ამ სამიოდე წლის წინეთ ზემო იმერეთში გავრცელებული იყო ყჩაღობა, ოჯახების აკლება-აწიოკება და ხშირათ კაცის კვლაც. ამ სა-ზიზღარმა საქემ პირველათ ხარავაულის საბოქაულო-ში იჩინა თავი და, რადგან მაშინდელმა ამ კუთხის ბოქაულმა (რომელსაც ავკაცობის მიზეზათ სილა-რბე მიანდა და არა თანშობილი ბიდრეკილება ზოგიერთა ვაქბატონებისა ავ-კაცობისადმი) დიდი გულკეთილობა გამოიჩინა ბოროტი კაცების შესახებ, ამიტომ ყჩაღობა თითქმის ყოველ-დღიურ მოვ-ლენათ შეიქმნა მთელს ზემო იმერეთში. სულ სხვა გზას დაადვა ახალი ბოქაული ბ. წ-ლი და დღეს თუმცა ჩვენ კუთხეზე არც ის ითქმის, რომ თხა და მკვლა ერთათ სძოვდეს, მაგრამ აღარც ისეთ ბარბაროსობას ვხედავთ, როგორსაც ამ ორიოდე წლის წინეთ დღე მუდამ ვხედავდით. ამ ნაირათ თუმცა ერთნაირი ბოროტი კაცები ითოკებიან, სა-მაგიერთ მერენი, სოფლის მატყუარა ექიმები კი, პირ-იქით, აძლიერებენ თავის უმეცარი ხალხი-სათვის დამლუბველ მოქმედებას. ერთმა ღმერთმა იცის, რამოდენი კაცი უღროვოდ გამოუთხოვებიათ წუთი სოფლისათვის ამ სულზე ხელაღებულეებს. საუბედუ-როთ, ნაწაველი ექიმები და აფთიაქები ერთობ ხელ-მიუწვდენელი არიან სოფლის ღარიბი ხალხისათვის. ხშირათ ერთი აბაზის წამლის გამოსაწერათ ექიმს ერთი მანეთი უნდა მისცეს კაცმა და სოფელში ექიმის წაყენას ხომ ასში ერთი ვერ შეიძლება. ამიტომ გულდათუთქული ავადმყოფის პატრონი ისევ სოფლის ექიმს ეტანება, რომლის წამალიც ავადმყოფს არა თუ უხდება, ხშირათ ვნებასაც აძ-ლევს. სავალალო ის უფროა, რომ სოფელში ხში-რათ ისეთი ადამიანი, რომელმაც თავისი პირის რი-გიანათ დაბანაც კი არ იცის, ყოველნაირი ავად-მყოფის მოჩვენას კისრულობს, თუმცა წამალს ყველას ერთნაირს აძლევს. მე ვიცნობდი ერთს მო-

ხუც დედა-კაცს, რომელიც დღეში ათ-თარმეტ ბოთლ შაქრით დამტკპარსა და რალაც საკაზმებოთ გაცეთალ-სუნნელებულ წყალს მაინც გაასაღებდა, სულ თათო მანეთად ბოთლს. „თანათინმა მეტა-მეტი ტკბილი და კარგი ბარგის წამლების შემხადე-ბა იცინო“, — ამბობდენ სოფლელები და თინათ-ნიც ყველას ტკბილ წამალს აძლევდა. ეს კი უნდა სთქვას კაცმა, რომ თინათინის წამალი, თუმცა არავის რგებდა, არც ვნება აძლევდა. საუბედუროთ, ამას ვერ ვიტყვიეთ გამოჩენილ ხარურგ ე. ვაშაძეზე, რომ კლავს საიქიოს გაამგზავრა თომა ორჯონიკიძე. აი როგორ მოხდა ეს:

შემდეგ სკოლაში წერა-კითხვის შესწავლითა, თომა ქიათურაში დადვა პრიკაშიკათ და აგერ სამი წელიწადია თვეში 15—20 მანეთი შემოქონდა და მოხუც მშობლებს ასახრდობდა. ამას წინეთ თომა ქიათურიდამ ღორეშაში წამოსულა, გზაზე შესცივნი და ყბებს ქვეშ რალაც ჯირყვლები გასჩენია. მშობ-ლებს ორიოდე ბოთლი ტკბალი წამალი დაუღე-ნებიათ, მაგრამ ჯირყვლები არ გამქრალა. რადგან ტანში ტყვილს არას გრძნობდა, მალე ისევ ქია-თურაში დაბრუნდა თომა. იანერის უკანასკნელ რიცხვებში მას შეხვედროდა ქიათურაში ვილაც ვაშაძე, რომელსაც, დაენახა რა თამასთვის ჩამოსივებუ-ლი ყბები, ეკითხა: რახედ გავიხდა ეგ ჯირყვლე-ბიო. პასუხის მიღების შემდეგ ვაშაძეს გამოეცხადე-ბია ორჯონიკიძისათვის, რომ ევ უბრალო ჯირყვლე-ბი კი არა, დურბელია და ჩემი ხელობაც მაგის ექიმობა არისო. შეეცდინა საწყალი ახალგაზდა კაცი და წაეყენა საექიმოდ სოფელ რგანში. ხუთი მანეთი გამოერთმია, თუთხმეტი მანეთის მიცემაზე ბარათი ჩამოერთმია და დეწყო ექიმობა. დაესერა ტკავანი ადგილები, წავსო ზედ რალაც ვახელინის მგაგისი წამალი და ეთხრობია: ამ წამალში რამოდენიმე ნა-წილი მარდმუში ურევია და ის თვისება აქვს, რომ ჯირყვ-ლებს ძირიანად ამოყრისო. ამის შემდეგ თომა სოფელს სვერში წამოსულა თავის ბაძა გიბა წერეთელთან და გზაზედ რალაც სისუსტე უკრძნია. ორი დღის განმავლობაში მთლად გასივებია კისერი, მკერდი და ფეხებიც, ხოლო იმ ადგილზე, სადაც ექიმს წა-მალი წავსო, გასჩენოდა ვებერთელა იარა. ცოცხალ-მკვდარი თომა მამამ 31 იანვარს ღორეშაში ჩამო-იყენა და ორ თებერვალს, დილით საცოდავმა დიდ ტანჯვაში სული განუტყვა. მიცვალებული, როგორც

მნახველები ამბობენ, მალე ნახშირით გაშავდა სახსრებში დაიხსნა, დაწოლდა და საშინელი ცუდი სუნის ასლინდა, თუმცა იმ ხანად ჩვენში 4 — 5 გრადუსი სიცივე იყო. მიცვალეზულის მამას ექიპისათვის საჩივრის განცხადება უნდოდა, მაგრამ შეშინდა მიცვალეზულის გამიწვალებენ და სხვა არაფერი გამოდნებაო. ამიტომ ამ საქმით გულნატკენი ჩემ გულის ტკივილს მკითხველ საზოგადოებას უზიარებ იმ იმედით, რომ, თუ ასეთი ბოროტება თვით მთავრობამ არ მოსპო, ეგების ამ საჩუმუნო ამბავმა ზოგიერთები მაინც მოარიდოს სოფლის მატყუარა ექიმებს.

ს. ჭ—ძე.

ჩემი სურვილი.

მსურს შესუსტდეს დაწყველილი ძალა უსამართლობისა და დამყარდეს ქვეყნად ხანა სათნოების, მშვიდობისა, რომ კაცს გზასა უნათებდეს სხივი ჭეშმარიტებისა, ამშვენებდეს წმიდა მცნება ძმობისა და ერთობისა, რომა სუსტი ძლიერისგან აღარ დაიჩაგრებოდეს, ნაყრდებოდეს ლომი ცხვართან და ბატანიც მგელთან ძოვდეს. მსურს, შესწყდეს ხმა თოჯ-ზარზანის, გულის მგერი, შემაწუხი, ხალხოსნობამ შეაძულოს ომი, ხმლისა ჩახა-ჩუხი, რომ ძმა ძმის სისხლს აღარ ღერიდეს, როგორც მხეცის სისხლს ღერის მხეცი, და სტკებოდეს მშვიდობისა ნაყოფითა კაცად კაცი. მსურს, აღყავდეს ჩვენი შრომით საყვარელი ჩვენი მხარე, და უმღერდენ უკვდავების იმას ნანას მზე და მთავრე.

ილ. ჩხერიშელისპირელი.

***

(რუსულიდან ლ. ფ. ტ—კოსი).

ლათინური და ბერძნული მაწვალებდენ მე ათ წელსა; გამუდმებულ ბეჯითობამ დამამსგავსა ნაფოტ ხმელსა.

ენლაც კიდევ, გეფიცებით, შემაციენებს, გამმაჭროლებს, რა ვიგონებ ციცერონსა, ჰომიროზის «გეკზამეტრებს».

ბევრს ღამეს არ მიძინებია, ვზებარობდი უცხო ლექსებს, — ესრე ტანჯვით ვატარებდი მაგირდობის ჩემსა ღღეებს.

მართალია, დავიტანჯე, ბევრჯელ ვწყველე ჩემი ბედი, მაგრამ მაინც მშვენიერი მე «კლასიკი» გამოვედი.

გამოვტყდები, ძლიერ სუსტად მე რუსული ენა ვიცი, ლათინური კი — მშვენიერად; ამას აღარ უნდა ფიცი.

დაე, ჩემი საუბარი ნუ იქნება დაწყობილი, მაგრამ მთელი «ილიადა» ზეპირად მაქვს დასწავლილი.

ცხოვრებაში შეეღვი ფეხი დასუსტებულ სხეულითა, — თან მრცხვენია, რომ დავდივარ ცარიელი მე თავითა...

ამისდა მიუხედავად — და ეშმაკის საცინელად, — პედაგოგთა «მწიფელ» მიცნენს სულიერად, ხორციელად.

ილ. ჩხერიშელ სპირელი.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

ოფიციალურად გამოცხადებულია: სელმწიფე მექვიადრე ცესარევიჩი 8 აპრილს დაინიშნა გესენის ზნინცესა აღისაზე.

გეომანიის, აესტრიის და ინგლისის გაზეთები სიხარულით ეგებებიან მემკვიდრე ცესარევიჩის პრინცესა აღისაზე დანიშნვას.

როგორც ისმის, უწმიდეს სინოდს განკარგულება მოუხდენია, რომ ყველა მამათა და დედათა მონასტრებთან დაარსებულ იქმნეს სკოლები გლეხის შეილებსათვის.

სასურველია, რომ ეს მშენებრივი განკარგულება უწმიდესის სინოდისა მალე მოვიდეს სისრულეში. ძველ დროში ყველა ჩვენ მონასტრებთან არსებობდნენ სკოლები, სადაც მონასტრის ახლო-მახლო მცხოვრებთა შეილები სწავლობდნენ წერა-კითხვას, საეკლესიო წიგნების კითხვას და ვალობას.

ამ ცოტა ხანში, როგორც რუსეთის გაზეთები გეაცნობებენ, ფინანსთა მინისტრი აპირებს აზრი შეიტანოს სახელმწიფო რჩევაში, რომ შემცირებულ იქმნეს სახელმწიფო გადასახადი, რომელიც დადებულია რკინის გზით მიმომსეღელთა ბილეთებზე.

1896 წლისათვის მსოფლიო გამოფენის გამართვას აპირებენ რუსეთის ქალაქ ნიჟნი-ნოვგოროდში. ამ გამოფენისათვის ნაანგარიშევი აქვსთ ხარჯი 4,321,000 მანეთი.

1892 წლის განმავლობაში ოცდა-თორმეტჯერ დასწავს ქალაქის ფულკა. სულ დასწავს 122,197,587 ფურცელი 583,690,982 მანათისა. ყალბი ქალაქის ფული პირველი იანვრისათვის 1892 წ. ინახებოდა ბანკში 12,158 ფურცელი, 129,086 მანეთისა. წლის განმავლობაში კიდევ შემოვიდა 1,174 ფურცელი, 9,941 მანეთისა; იმათგან დაიწვა 3,682 ფურცელი, 39,379 მანეთისა; დარჩა პირველი იანვრისათვის 1893 წ. 9,938

ფურცელი, 103,744 მანეთისა. სულ ყალბი ქალაქის ფულკის ხმარებაში შემოსულისა 1 იანვრამდე 1893 წ. შემოსულა 168,814 ფურცელი, 1,542,155 მან.; აქედგან დაიწვა 131,664 ფურცელი, 1,207,141 მანეთისა, 27,212 ფურცელი, 231,270 მან. იმეკონებიან გამოძიების საქმეებში და 8,838 ფურცელი, 103,744 მანეთისა ინახება ბანკში.

ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში საღმრთო სჯულის მასწავლებლად დანიშნულ იქნა ელადიკაცკავის საკრებულო ტაძრის მღვდელი დეთის მეტყველების კანდიდატი მ. ი. ტუგარინოვი.

26 აპრილს ქუთაისში სამხედრო სამსახულომ გაარჩია სოფელ ოფიშეითის მცხოვრების თაედის ანდრია ზ. ნიჟარაძის საქმე, რომელსაც ბრალდებოდა მუხიანის რკინის გზის სადგურის უფროსის დაჭრა. სამსახულომ ბრალდებულს ნიჟარაძეს გარდაუწყებთა ჩამოხზობა, მაგრამ ზოგიერთ პატივ სადებ მიზეზთა გამო სამსახულომ იშუამდგომლა კავკასიის მთავარ-მართებლის წინაშე, რომ ბრალდებულს ეს სასჯელი შემცირებოდა. მთავარ-მართებელმა შეიწყნარა სამსახულოს შუამდგომლობა და დამნაშავეს დახრჩობის მაგიერ ვალაუწყებთა 15 წლით კატორგაში გაგზავნა.

1888 წლიდგან თბილისში გამოდის გაზეთი «მეურნე». ეს გაზეთი დღემდე სხვა და სხვა მიზეზებისა გამო ჯეროვნად ვერ ასრულებდა თავის დანიშნულებას. დღეს ამ გაზეთში ბ. ილია ჭყონიას მეთაურობით მონაწილეობას იღებენ: აგრონომები, ტენიკოსი, ექიმები და მეფუტკრეობის მკოდნე პირნი. ამ თანამშრომლების შემდეგ ამ გაზეთს სიკოცხლე მოემატა და საინტერესო საკითხავიც შეიქნა თავისი შინაარსით. ბ. ი. მ. ჭყონია ცდილობს, რომ ამ გაზეთის ბეჭედა ვადმოიტანოს ქ. ქუთაისში და ამის შესახებ მას თხოვნაც მიუცია უ. ქუთაისის სამხედრო გუბერნატორისათვის. იმედია ბ. ჭყონია ამ ნებართვას მიიღებს და ამით მას შეძლება მიეცემა მომეტებული ყურადღება მიაქციოს ამ გაზეთის შინაარსის განკარგვას.

თუ რამდენად საჭიროა სამეურნეო ცოდნის

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა ნ ი .

სახელმძღვანელონი,

დაწერილი იაკობ გოგებაშვილის მიერ.

დ ე დ ე - მ ნ ა, ანუ აზნანი და პირველი საკითხავი წიგნი, საერო და სამრევლო სკოლებში სახმარებელი, მეცხრე შეესებული გამოცემა, დაბეჭდილი წერა-კითხვის საზოგადოების მიერ. ამ გამოცემაში ჩართულია თავში სახატავი სურათები და ბოლოში საწერი დედანი, ასე, რომ ამ წიგნის მხმარებელთ აღარ მოუწდებათ სყიდვა არც სახატავებისა და არც დედნისა. შასი ისევე ექვსი შაურია, ყლით ორი აზნანი. ეს წიგნი მოწონებულია და ქართულის ენის სახელმძღვანელოდ დანიშნული განათლების სამინისტროს მიერ და უწყობდეს სინოდისაგან... შინც ერთად იყიდის ოც და ათსან მეტს ცალსა, წიგნი დაეთმობა ზუთ შაურათ, ყლით 33 კაპ.

მ უ ნ მ მ ი ს კ პ რ ი, ანუ საკითხავი წიგნი, უმცროსს კლასში სახმარებელი, მეშვიდე გამოცემა, შემკული სურათებით და საქართველოს ქართით, დაბეჭდილია წერა-კითხვის საზოგადოების მიერ. შასი ყლით ოთხი-აზნან უზალთუნი (90 კაპ.). უყლოთ ეს გამოცემა არ ისყიდება. შინც ერთად იყიდის ათს ცალსა, წიგნი დაეთმობა ოთხ აზნან, ვინც ოცსა—თუთხმეტ შაურად და ვინც ოც-და-ათსა—თოთხმეტ შაურად. ეს წიგნიც მოწონებულია სამინისტროსაგან, როგორც „მშვენიერი სახელმძღვანელო ქართულის ენისა“ და აგრეთვე უწყობდეს სინოდისაგან.

მ უ მ მ რ ი, ანუ აზნანი და პირველი საკითხავი წიგნი, სახლობაში სახმარებელი, გამოცემა მეშვიდე, ფასი ორი შაური; ნარდათ 8 კაპეიკი.

მ მ ნ ე საყმაწვილო მოთხრობათა ბუნების მეცნიერებიდგან, მესამე გამოცემა, სურათებიანი, ფასი ათი შაური, ვინც ნაღდს ფულზედ იყიდის ათს ცალსა, ცხრა შაურად მიეცემა წიგნი, ვინც ოცსა, ორ აზნანთ. წიგნი მოწონებულია როგორც სამინისტროსაგან, ისე სინოდისაგანა.

ს მ მ ლ ი, ანუ რჩეულთა ლექსთა კრება მოზრდილ ყრმათათვის, მეორე გამოცემა, ფასი ექვსი შაური. მოწონებულია სამინისტროსა და სინოდისაგან.

კუნწულა, ანუ საყმაწვილო მოთხრობანი, ფასი ორი აზნანი. მოწონებულია როგორც სამინისტროსაგან, ისე სინოდისაგან.

ი ა ვ ნ ა ნ ა მ რ უ ჰ მ ნ ა ? მოთხრობა მოზრდილი ყმაწვილებისათვის, ფასი ორი შაური.

ხ ა შ ი ს მ ი მ მ ი ? საყმაწვილო მოთხრობა, ფასი ერთი შაური.

ს ა შ ი ნ მ ი ს ო მ ი საყმაწვილო მოთხრობა მეფე მრეკლეს სურათით და ქართით, ფასი ორი შაური.

მ ი რ ი თ ა ლ ი უ კ უ ლ მ ა რ თ ო მ ბ, ჰუმლიცისტური წერილი დედა-ენის მნიშვნელობის შესახებ კერძო აღმამანის და მთელის ერის ცხოვრებასა და წარმატებაში, ფასი ერთი აზნანი...

РУССКОЕ СЛОВО, часть первая, издание четвертое цѣна тридцать копеекъ, въ переплетѣ 40 копеекъ.

РУССКОЕ СЛОВО, часть вторая, издание третье, цѣна 40 копеекъ. Въ переплетѣ 50 коп.

РУКОВОДСТВО для учащихся къ преподаванію русскаго языка по „Русскому Слову“, цѣна 50 коп.

Обѣ части «Русскаго Слова» одобрены въ качествѣ учебнаго руководства по русскому языку для грузинскихъ школъ, а «Руководство для учащихся» одобрено для библиотекъ низшихъ и среднихъ учебныхъ заведеній всего Кавказскаго учебнаго округа, и то и другое одобрено учебнымъ Начальствомъ, съ утвержденія Господина Главноначальствующаго. (Смотри „Сборникъ“ распоряженій по управленію Кавказскимъ Учебнымъ округомъ стран. 1965 и 1967).

Равнымъ образомъ одобрено и рекомендовано Русское Слово» духовнымъ учебнымъ Начальствомъ.

(15—3)

შინაარსი: ქრისტეს აღდგომისა გამო.—ზოგიერთ საერო ურნალ-გაზეთების უნებლიეთ შეცდომათა გამო.—სურათი აღდგომისა.—ჰედაგოგიური შენიშვნები სამრევლო სკოლის მასწავლებელთა საურადღობოდ.—ჰედაგოგიკის ისტორიადამ.—ახალი მსხვერპლი მატყუარა სოფლის ექიმისა.—ლექსნი.—ახალი.—ამბები და შენიშვნები.—საკალენდარო ცნობანი.—განცხადება.